

Orhan Veli

GARİP

Okur Yazar Derneği Yayınları

© 2021 Tüm yayın hakları Okur Yazar Derneği'ne aittir.

Eserin bütünüyle ya da kısmen fotokopisinin çekilmesi, mekanik ya da elektronik araçlarla çoğaltılması, kopyalanarak internette ya da herhangi bir veri saklama cihazında bulundurulması 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun hükümlerine aykırıdır.

© Okur Yazar Derneği Yayınları 2021

Orhan Veli Kanık

Garip

Okur Yazar Derneği Yayınları / 16

Edebiyat Kültür Dizisi / 9

Yayın Yönetmeni

H. Emre Bağce

Sayfa Tasarım

Okur Yazar Derneği

T.C. Kültür Bakanlığı

Sertifika No: 44088

Yayın Tarihi : 15 Ekim 2021

İstanbul

Yayın Adresi:

<https://okuryazarkitap.com>

ISBN: 978-605-70687-5-0

Okuryazar | Türkiye'nin sosyal mecrası

<https://okuryazar.com.tr>

Edebiyat Kùltür Dizisi

GARİP

Orhan Veli

Okur Yazar Derneği Yayınları

ORHAN VELİ KANIK

13 Nisan 1914 tarihinde İstanbul Beykoz’da dünyaya geldi.

Türk Edebiyatı’nda Birinci Yeni olarak da bilinen Garip akımının başta gelen temsilcisidir. Kısa süren yaşamında, hayatın içinden bakan kişiliği ve şiire getirdiği farklı yaklaşımla dikkat çekti. Şiirlerinin yanı sıra, çeviri, hikâye ve incelemeleri yayımlandı.

14 Kasım 1950 tarihinde İstanbul’da vefat etti. Mezarı, Aşiyan Mezarlığı’ndadır.

Şiirleri, ölümünden sonra Bütün Şiirleri adıyla farklı yayınevleri tarafından yayımlanmıştır.

Şiirleri:

Garip (1941, 1945, Okur Yazar Derneği Yayınları, 2021)

Vazgeçemediğim (1945)

Destan gibi (1946)

Yenisi (1947)

Karşı (1949)

Çevirileri:

Tartuffe (Molière, Jean Baptiste), (1944)

Sicilyalı yahut Resimli Muhabbet (Molière, Jean Baptiste), (1944)

Scapin’in Dolapları (Molière, Jean Baptiste), (1944)

Barberine (Musset, Alfred de), (1944)

Turcaret (Lesage, Alain-René), (1946)

Hikaye ve İncelemeler:

Fransız Şiir Antolojisi: Başlangıcından Bugüne (1947)

La Fontaine’nin Masalları (1948)

Nasrettin Hoca Hikâyeleri (1949)

İçindekiler

Editör'ün Önsözü	7
------------------------	---

GARİP İÇİN

(Orhan Veli'nin <i>Garip</i> 'in 1945'teki genişletilmiş baskısı için kaleme aldığı yazı)	9
--	---

ŞİİRLER .....

Robenson.....	15
---------------	----

Rüya.....	16
-----------	----

İnsanlar	17
----------------	----

Bayram.....	18
-------------	----

Hicret I.....	19
---------------	----

Hicret II.....	20
----------------	----

Sol Elim.....	21
---------------	----

Gölge.....	22
------------	----

Gözlerim.....	23
---------------	----

Dağ Başı.....	24
---------------	----

Şoförün Karısı	25
----------------------	----

Dedikodu	26
----------------	----

Kitâbe-i Seng-i Mezar I.....	27
------------------------------	----

Kitâbe-i Seng-i Mezar II.....	28
-------------------------------	----

Kitâbe-i Seng-i Mezar III	29
---------------------------------	----

Derdim Başka.....	30
?	31
Harbe Giden.....	32
Baş ağrısı I, II.....	33
Sabaha Kadar	34
İstanbul İçin.....	35
Davet	35
Ne Kadar Güzel.....	36
Sevdaya mı Tutuldum?	37
Gemilerim	38
Güzel Havalar	39
Karmakarışık.....	40
Illusion	41
Anlatamıyorum	42
Kızılçık	43
Eski Karım	44
Kuşlar Yalan Söyler.....	45
Festival	46
Kaside.....	47
Efkârlarımla.....	48
Söz.....	49

GARİP

(Orhan Veli'nin <i>Garip</i> 'in 1941 yılındaki ilk baskısı için kaleme aldığı yazı)	53
---	----

EDİTÖR'ÜN ÖNSÖZÜ

Türk Edebiyatı'nda Birinci Yeni veya Garip Akımı olarak bilinen edebiyat akımı aralarında Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday'ın yer aldığı bir grup şairin klasik şiir kalıpları ve temaları dışına çıkarak, çoğunlukla gündelik hayata dair, gündelik dilde yazdıkları şiirlerle ortaya çıktı. Akım ismini, Orhan Veli'nin 1941 yılında anılan isimlerle birlikte çıkardığı *Garip* başlığını taşıyan ilk şiir kitabından aldı.

İlk baskısı 1941 yılında yapılan kitapta, üç şairin şiirleri ve Orhan Veli'nin “Garip” başlığı ile akıma dair kapsamlı bir yazısı yer aldı. Bu yazısında Orhan Veli, klasik şiir anlayışını biçem ve içerik bakımından eleştiriye tâbî tuttu.

1945 yılında ikinci baskısı yapılan kitapta ise sadece Orhan Veli'nin şiirleri yer aldı. Orhan Veli bu baskı için, “Garip İçin” başlığını taşıyan ikinci bir yazı kaleme aldı ve önceki fikirlerini neredeyse bütünüyle terk ettiğini ilan etti. İlk baskıda çıkan şiirlerine ek olarak, bu baskıda yeni şiirlerine de yer verdi.

Elinizdeki kitap, *Garip*'in 1945 baskısı esas alınarak, aynı zamanda başka yayınevleri tarafından basılan nüshaları karşılaştırılarak hazırlandı. Okurların, göz atmak isteyebileceği düşünülerek, kitabın sonuna, Orhan Veli'nin 1941 baskısı için kaleme aldığı ilk yazı da eklendi. Orhan Veli'nin her iki yazısında orijinal metinlerine yer verildi.

Okur Yazar Derneği Yayınları olarak *Garip*'i yeni bir solukla okurla buluşturmaktan mutluyuz. “Ne Kadar Güzel”, “Davet”, “Güzel Havalarda”, “Anlatamıyorum” gibi çok bilinen ve sevilen şiirlerinin yanı sıra “Rüya” gibi duygu yüklü veya “Kızılılık” gibi natüralist, sevimli ve neşeli şiirlerini okurken, okurların hissedeceği mutluluğu şimdiden gözümüzde canlandırabiliyoruz.

Ülkemizin edebiyat ve kültür hayatına mütevazı bir katkı olması dileğiyle.

Prof. Dr. H. Emre Bağcı

15 Ekim 2021 / İstanbul

GARİP İÇİN

(Orhan Veli'nin *Garip*'in 1945'teki genişletilmiş ikinci baskısı için kaleme aldığı yazı)

Güçlüklerle, bir başına da olsa, karşı koyan insan kuvvetli insan olmalı. Ben bunu yalnız kalıp da ümitsizlik içinde olduğumu hissettiğim anlarda daha iyi anladım. Bununla beraber, senelerden beri, o kadar çok zamanlar yalnız kaldım ki bu hale adeta alışır, hatta –kuvvetli olmanın gururunu duyabilmek için– zaman zaman yalnızlığı arar oldum. Şu anda gurur diye isimlendirdiğim bu his başlangıçta bir avunma yolu idi. Hayatlarının, benim gibi, ıstırapla dolu olduğunu sananlar, buna benzer bir sürü avunma çareleri bulmuşlardır. Bu çareler, o yalnız kalmış insanların, yalnızlık anlarındaki arkadaşlarıdır. Hayatın karşısında, hatta sırasında ölümün karşısında, ancak bu arkadaşların yardımı ile tutunabiliriz. Benim, yukarıda bahsettiğim gurura benzer, birkaç arkadaşım daha var. Vakit olsa da sizinle, onlar hakkında konuşabilsem. Ne iyi olur! Ama, *Garip* için yazacağım bir yazıda işi dertleşmeğe dökersem belki de bana kızarsınız. Onun için, size şimdilik, bunların yalnız bir tanesinden bahsedeyim.

“Hiçbir yaptığımdan pişman olmayacağım.” diye bir karar vermişliğiniz var mıdır? Benim vardır. Çok da faydasını gördüm. Bundan bir hayli zaman evvel böyle bir karar vermemiş olsaydım, üzüntülü günlerimin sayısı muhakkak ki daha fazla olurdu. Bu arada “1941 senesinde *Garip* adlı bir kitap neşretmişim” diye döğünür durur, hele onun yeniden basılmasına dünyada razı olamazdım. *Garip* yeniden basılırken, içimde böylece “yiğitlik bende kalsın” dermişim gibi bir his var. Şiirdeki garip mefhumu üzerinde bugün bir yazı yazmağa kalksam herhalde aynı şeyleri yazmam. Ama, bundan dolayı kim beni haksız bulabilir? Onları beş sene evvel yazmıştım. Beş sene sonra da aynı şeyleri söyleyecek olduktan sonra ne diye yaşadım? O günden ölseydim olmaz mıydı? 1941 senesinde söylediklerim, 1616 senesinde 52 yaşında iken ölen *Shakespeare*’in, 377 yaşında söylemesi lazım gelen sözlerdi. Aynı şekilde, bundan yüz sene sonra yaşayacak bir şairin sözleri de benim yüz otuz bir yaşında düşüneceğim şeyleri anlatmalıdır.

Bir oluş, bir kendimize geliş devrindeyiz. Dilimizin, günden güne bile, ne kadar değiştiğini farketmiyorsanız benim bir bu yazıma, bir de o zamanlar neşrettiğim *Garip*’e bakın. Göreceksiniz ki fark çok büyük. Bu farkın bütün günahını sakın benim omuzlarıma yüklemeyin; aynı tecrübeyi, başka muharrirlerin yazıları üzerinde de tekrarlayın; işin, değişen, daha ileriye, daha güzele giden bir cemiyetin işi olduğunu anlarsınız. Bu gidişe ayak uyduramamış insanlarla da karşılaşmanız kabil. Ama her ileriye gidişte bir sürü döküntü bırakmıyor, bir sürü fire vermiyor muyuz? Hatta, çok kere, o döküntüler ayaklarımıza takılıp bizim de yolumuzda yürümemize engel olmuyorlar mı?

Yazdıkça farkediyorum; *Garip*'in müdafaasına kalkışmış gibi bir halim var. *Garip*'i kimseye karşı değil, kendime karşı müdafa etmek isterim. Bunun, etrafımı hiçe sayışından geldiğini de sanmayın. *Garip*'i başkalarından evvel kendime karşı müdafa etmek isteyişim, ondaki kusurları, başkalarından çok, kendim bildiğim içindir. “Benden başka bilen yoktur” demiş gibi de olmıyayım; başkalarından kasdım kitabım hakkında söz söylemiş olanlardır. Bunların içinde, üzerinde durulmağa değer, bir tek tenkid yazısı hatırlıyorum. O tenkidi yazan zat, fikirlerine gerçekten inandığım bir dostumdu. Cemiyete bağlı bir sanatın, ferdin ruhi hayatı ile ilgilenemeyeceğini söylüyordu. Ben ferdin ruhi hayatının cemiyetten büsbütün ayrı bir hadise olduğunu ileri sürmemiştim ki. Yoksa o dostum mu işi böyle telakki ediyor? Etmemesi lazım. Çünkü zıd nazariyelerin benim kadar uzlaştırmacı olmıyan taraftarları bile, sırasında, kendi fikirlerini karşı tarafın iddiaları ile tamamlıyorlar. Mesela hiçbir Freud’cü yoktur ki şuurlarına itilen temayüllerin oraya cemiyetler tarafından itildiğini, dolayısıyla şuurları dediğimiz âlemin meydana gelmesinde cemiyetin pek büyük bir payı olduğunu kabul etmesin. O zaman söylememişsem şimdi söyleyeyim; şuurlarım bir varlık değil, bir fikrin izah için ileri sürülmüş bir mefhum diye kabul ediyorum. Hani birtakım insanların Allahı kabul etmeleri gibi.

Bu bahsi derinleştirmek isterdim. Ama söyleyeceğim sözlerin alimane olmasından korkuyorum. Şiir hakkında alimane olmadan da söylenebilecek sözler var. Fakat *Garip*'i yazdığım zaman, daha ziyade, *garipliğin* nereden geldiğini düşünmüş, şiirin kıymetleri üzerinde o kadar durmamış-

tım. Gerçi o kıymetleri, o vakitler, pek de bilmiyordum ya. Ama bugün öyle değil. Şiir üzerinde hem tecrübem fazla, hem bilgim. Bununla beraber o tecrübeleri, o bilgileri anlatmak bana, şu anda, o günkünden daha güç görünüyor. Daha doğrusu, anlatılmasından ziyade, anlaşılmasının güç olacağını sanıyorum. Hoş, böyle olmasa da, söyleyeceğim sözler neye yarayacak bilmem. Fikir tarihi, bir fikir mad-rabazlığı tarihinden başka bir şey değil. Bugüne gelince-ye kadar bir sürü şeyler söylenmiş. Ama, gerçek olarak ne söylenmiş? Bir aralık, bir arkadaşım “Sanat bahislerinde aksini isbat edemeyeceğim mesele yoktur” demişti. Aksi isbat edilemeyecek mesele yoktur demek isbat edilecek mesele yoktur demektir. Mademki isbat edilecek mesele yok; ne diye düşünüyor, ne diye konuşuyor, ne diye yazıyoruz? Sanattan bahsetmek de, sanatla uğraşmak gibi, kaçınılmaz, şifa bulmaz bir hastalık mı yoksa?

ORHAN VELİ

İstanbul, Nisan 1945

NETİCE

ROBENSON

Haminnemdir en sevgilisi
Çocukluk arkadaşlarımın
Zavallı Robenson'u ıssız adadan
Kurtarmak için çareler düşündüğümüz
Ve birlikte ağladığımız günden beri
Biçare Güliiver'in
Devler memleketinde
Çektiklerine.

(Kasım 1937/Varlık, 15.12.1937)

RÜYA

Annemi ölmüş gördüm rüyamda.
Ağlayarak uyanmışım
Hatırlattı bana, bir bayram sabahı
Gökyüzüne kaçırdığım balonuma bakıp
Ağlayışımı.

(1938/İnsan, 1.10.1938)

İNSANLAR

Ne kadar severim o insanları!
O insanlar ki, renkli, silik
Dünyasında çıkartmaların
Tavuklar, tavşanlar ve köpeklerle beraber
Yaşayan insanlara benzer.

(Ağustos 1937/Varlık, 15.09.1937)

BAYRAM

Kargalar, sakın anneme söylemeyin!
Bugün toplar atılırken evden kaçıp
Harbiye Nezareti'ne gideceğim.
Söylemezseniz size macun alırım,
Simit alırım, horoz şekeri alırım;
Sizi kayık salıncağına bindiririm kargalar,
Bütün zıpızıplarımı size veririm.
Kargalar, ne olur anneme söylemeyin!

(Kasım 1938/Varlık, 15.3.1940)

HİCRET

I

Damlara bakan penceresinden
Liman görünürdü
Ve kilise çanları
Durmadan çalardı, bütün gün.
Tren sesi duyulurdu yatağından
Arada bir
Ve geceleri.
Bir de kız sevmeye başlamıştı.
Karşı apartımında.
Böyle olduğu halde
Bu şehri bırakıp
Başka şehre gitti.

(Kasım 1937/Varlık, 15.12.1937)

HİCRET II

Şimdi kavak ağaçları görünüyor
Penceresinden,
Kanal boyunca.
Gündüzleri yağmur yağıyor;
Ay doğuyor geceleri
Ve pazar kuruluyor, karşı meydanda.
Onunsa daima;
Yol mu, para mı, mektup mu;
Bir düşündüğü var.

(Kasım 1938/Gençlik, 19.5.1938)

SOL ELİM

Sarhoş oldum da
Seni hatırladım yine;
Sol elim,
Acemi elim,
Zavallı elim!

GÖLGEM

Bıktım usandım sürüklemekten onu,
Senelerdir, ayaklarımın ucunda;
Bu dünyada biraz da yaşayalım,
O tek başına, Ben tek başıma.

(Eylül 1937/Varlık, 15.12.1937)

GÖZLERİM

Gözlerim,
Gözlerim nerde?
Şeytan aldı götürdü;
Satamadan getirdi.
Gözlerim,
Gözlerim nerde?

(Ekim 1937)

DAĞ BAŞI

Dağ başındasın;
Derdin günün hasretlik;
Akşam olmuş,
Güneş batmış,
İçmeyip de ne halteceksin?

ŞOFÖRÜN KARISI

Şoförün karısı, kıyma bana,
El etme öyle pencereden,
Soyunup dokunup;
Senin, eniştende gözüñ var;
Benimse gençliğim var;
Mapuslarda çürüyemem;
Başımı belâya sokma benim;
Kıyma bana.

(İşte, 15.6.1944)

DEDİKODU

Kim söylemiş beni
Süheylâ'ya vurulmuşum diye?
Kim görmüş, ama kim,
Eleni'yi öptüğümü,
Yüksekkaldırım'da, güpegündüz?
Melâhat'i almışım da sonra
Alemdar'a gitmişim, öyle mi?
Onu sonra anlatırım, fakat
Kimin bacağını sıkmışım tramvayda?
Güya bir de Galata'ya dadanmışız;
Kafaları çekip çekip
Orada alıyormuşuz soluğu;
Geç bunları, anam babam, geç,
Geç bunları bir kalem;
Bilirim ben yaptığımı.

Ya o, Muallâ'yı sandala atıp,
Ruhumda hicranın'ı söyletme hikâyesi?

KİTÂBE-İ SENG-İ MEZAR

I

Hiçbir şeyden çekmedi dünyada
Nasırdan çektiği kadar;
Hattâ çirkin yaratıldığından bile
O kadar müteessir değildi;
Kundurası vurmadiğı zamanlarda
Anmazdı ama Allahın adını,
Günahkâr da sayılmazdı.
Yazık oldu Süleyman Efendi'ye.

(Nisan 1938/İnsan, 1.10.1938)

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

II

Mesele falan değildi öyle,
To be or not to be kendisi için;
Bir akşam uyudu;
Uyanmayıverdi.
Aldılar, götürdüler.
Yıkandı, namazı kılındı, gömüldü.
Duyarlarsa öldüğünü alacaklılar
Haklarını helâl ederler elbet.
Alacağına gelince...
Alacağı yoktu zaten rahmetlinin.

(Ocak 1940/Varhk, 15,3.1940)

KİTABE-İ SENG-İ MEZAR

III

Tüfeğini deppoya koydular,
Esvabını başkasına verdiler.
Artık ne torbasında ekmek kırıntısı,
Ne matrasında dudaklarının izi;
Öyle bir rûzigâr ki,
Kendi gitti,
İsmi bile kalmadı yadigâr.
Yalnız şu beyit kaldı,
Kahve ocağında, el yazısıyla:
“Ölüm Allahın emri,
Ayrılık olmasaydı.”

(Eylül 1941/İnsan, 1.8.1943)

DERDİM BAŞKA

Sanma ki derdim güneşten ötürü;
Ne çıkar bahar geldiyse?
Bademler çiçek açtıysa?
Ucunda ölüm yok ya.
Hoş, olsa da korkacak mıyım zaten
Güneşle gelecek ölümden?
Ben ki her Nisan bir yaş daha genç,
Her bahar biraz daha âşığım;
Korkar mıyım?
Ah, dostum, derdim başka...

?

Neden liman deyince
Hatırıma direkler gelir
Ve açık deniz deyince yelken?

Mart deyince kedi,
Hak deyince işçi
Ve neden ihtiyar değirmenci
Allaha inanır düşünmeden?

Ve rüzgârlı havalarda
Yağmur iğri yağar?

(Mart 1938/İnsan, 1.10.1938)

HARBE GİDEN

Harbe giden sarı saçlı çocuk!
Gene böyle güzel dön;
Dudaklarında deniz kokusu,
Kırpiklerinde tuz;
Harbe giden sarı saçlı çocuk!

(Mayıs 1940)

BAŞAĞRISI

I

Yollar ne kadar güzel olsa,
Gece ne kadar serin olsa,
Beden yorulur,
Başağrısı yorulmaz.

II

Şimdi evime girsem bile
Biraz sonra çıkabilirim
Madem ki bu esvaplarla ayakkaplar benim
Ve madem ki sokaklar kimsenin değil.

(Nisan 1938/İnsan, 1.10.1938)

SABAHA KADAR

Şu şairler sevgililerden beter;
Nedir bu adamlardan çektiğim?
Olur mu böyle, bütün bir geceyi
Bir mısraın mahremiyetinde geçirmek?

Dinle bakalım, işitebilir misin
Türküsunü damların, bacaların
Yahut da karıncaların buğday taşıdıklarını
Yuvalarına?

Beklesem olmaz mı güneşin doğmasını
Kullanılmış kafiyeleeri yollamak için,
Kapıma gelecek çöpçülerle,
Deniz kenarına?

Şeytan diyor ki: “Aç pencereyi;
Bağır, bağır, bağır; sabaha kadar.”

(Varlık 1939/Varlık, 15.3.1940)

İSTANBUL İÇİN

Nisan

İmkânsız şey
Şiir yazmak,
Âşıkсан eğer,
Ve yazmamak,
Aylardan Nisansa.

Arzular ve Hâtıralar

Arzular başka şey,
Hâtıralar başka.
Güneşi görmeyen şehirde,
Söyle, nasıl yaşanır?

Böcekler

Düşünme,
Arzu et sade!
Bak, böcekler de öyle yapıyor.

Davet

Bekliyorum
Öyle bir havada gel ki,
Vazgeçmek mümkün olmasın.

(Nisan 1940)

NE KADAR GÜZEL

Çayın rengi ne kadar güzel,
Sabah sabah,
Açık havada!
Hava ne kadar güzel!
Oğlan çocuk ne kadar güzel!
Çay ne kadar güzel!

SEVDAYA MI TUTULDUM?

Benim de mi düşüncelerim olacaktı,
Ben de mi böyle uykusuz kalacaktım,
Sessiz, sedasız mı olacaktım böyle
Çok sevdiğim salatayı bile
Aramaz mı olacaktım?
Ben böyle mi olacaktım?

(Nisan 1939/Varlık, 15.3.1940)

GEMİLERİM

Elifbaman yapraklarında
Gemilerim, yelkenli gemilerim.
Giderler yamyamların memleketlerine
Gemilerim, yan yata yata;
Gemilerim, kurşunkalemiyle çizilmiş;
Gemilerim, kırmızı bayraklı.
Elifbaman yapraklarında
Kız Kulesi,
Gemilerim,

(Kasım 1938/Varlık, 15.3.1940)

GÜZEL HAVALAR

Beni bu güzel havalar mahvetti,
Böyle havada istifa ettim
Evkaftaki memuriyetimden;
Tütüne böyle havada alıştım,
Böyle havada âşık oldum;
Eve ekmekle tuz götürmeyi
Böyle havalarda unuttum;
Şiir yazma hastalığım
Hep böyle havalarda nüksetti;
Beni bu güzel havalar mahvetti.

(Nisan 1940)

KARMAKARIŞIK

Bir okla yaralı kalbim,
Boyacının sandığında;
Güvercinim kâğıt helvasında;
Sevgilim kayığın burnunda;
Yarısı balık,
Yarısı insan;
İn miyim?
Cin miyim?
Ben neyim?

ILLUSION

Eski bir sevdadan kurtulmuřum;
Artık bütün kadınlar güzel;
Gömleđim yeni,
Yıkanmışım,
Tırař olmuřum;
Sulh olmuş.
Bahar gelmiş.
Güneş açmıř.
Sokađa çıkmışım, insanlar rahat;
Ben de rahatım.

(Mart 1940/Ses, 1.4.1940)

ANLATAMIYORUM

Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısrararımda;
Dokunabilir misiniz
Gözyaşlarıma, ellerinizle?

Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.

Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.

(Nisan 1940/Anadolu, 9.2.1947)

KIZILCIK

İlk yemişini bu sene verdi,
Kızılıcık,
Üç tane;
Bir daha seneye beş tane verir;
Ömür çok,
Bekleriz;
Ne çıkar?

İlâhi kızılıcık!

(Nisan 1940)

ESKİ KARIM

Nedendir, biliyor musun;
Her gece rüyama girişin,
Her gece şeytana uyuşum,
Bembeyaz çarşafların üstünde;
Nedendir, biliyor musun?
Seni hâlâ seviyorum, eski karım.

Ama ne kadınsın, biliyor musun!

KUŞLAR YALAN SÖYLER

İnanma ceketim, inanma
Kuşların söylediklerine;
Benim mahrem-i esrarım sensin.

İnanma kuşlar bu yalanı
Her bahar söyler.
İnanma ceketim, inanma!

(Nisan 1940)

FESTİVAL

Ekmek karnesi tamam ya,
Kömür beyannamesi de verilmiş;
Düşünme artık parasızlığı;
Düşünme yapacağın yapıyı;
El tutar, ömür yeter;
Yarına Allah kerim;
Dayan hovarda gönlüm!

KASİDE

Elinde Bursa akısı,
Boynunda kırmızı yazma;
Değnek soyarsın akşamlara kadar,
Fulya tarlasında.

Ben sana hayran,
Sen cama tırman.

(Eylöl 1940)

EFKÂRLANIRIM

Mektup alır, efkârlanırım;
Rakı içer, efkârlanırım;
Yola çıkar, efkârlanırım.
Ne olacak bunun sonu, bilmem.
“Kâzım’ım” türküsünü söylerler,
Üsküdar’da;
Efkârlanırım.

(Eylül 1940)

SÖZ

Aynada başka güzelsin,
Yatakta başka;
Aldırma söz olur diye;
Tak takıştır,
Sür sürüştür;
İnadına gel,
Piyasa vakti,
Muhallebiciye.

Söz olurmuş,
Olsun;
Dostum değil misin?

(Şubat 1941)

Orhan Veli'nin Garip'in 1941
yılındaki ilk baskısı için kaleme aldığı
yazı (orijinal dili ile)

GARİP

(Orhan Veli'nin *Garip*'in 1941'deki ilk baskısı için kaleme aldığı yazı)

Şiir, yani söz söyleme san'atı, geçmiş asırlar içinde bir çok değişikliklere uğramış; en sonunda da, bugünkü noktaya gelmiş. Bu noktadaki şiirin doğru dürüst konuşmadan bir hayli farklı olduğunu kabul etmek lâzım. Yani şiir bugünkü haliyle, tabî ve alelade konuşmaya nazaran bir ayrılık göstermekte, nisbî bir garabet arzetmektedir. Fakat işin hoş tarafı, bu şiirin bir çok hamleler neticesinde kendini kabul ettirmiş, bir an'ane kurmak suretiyle de mezkûr acaipliği ortadan kaldırmış olması. Yeni doğup bugünün münevveri tarafından terbiye edilen çocuk kendini doğrudan doğruya bu noktada idrak ediyor. Şiiri kendine gösterilen şartlar içinde aradığından, bir tabiileşme arzusunun mahsulü olan eserlerini tabî kabul edişinden gelmekte. Ona buradaki izafiliği göstermeli ki, öğrendiklerinden şüphe edebilsin.

An'ane, şiiri nazım dediğimiz bir çerçeve içinde muhafaza etmiş. Nazmın belli başlı unsurları vezinle kafiye-dir. Kafiye-yi ilk insanlar ikinci satırın kolay hatırlanmasını te-

min için, yani sadece hafızaya yardımcı olmak maksadiyle kullanmışlardı. Fakat onda sonradan bir güzellik buldular. Onu, hikmeti vücudu aşağı yukarı aynı olan vezinle birlikte kullanmayı bir maharet saydılar. Şiirin de menşeinde, diğer san'atlarda olduğu gibi, böyle bir oyun arzusu vardır. Bu arzu iptidâî insan için nazarı itibara alınabilecek bir ehemmiyetteydi. Halbuki insan o zamandan beri pek çok tekâmül etti. Bugünkü insan öyle zan ve temenni ediyorum ki, vezinle kafiye'nin kullanılışında kendim hayrete düşüren bir güçlük, yahut da büyük heyecanlar temin eden bir güzellik bulmayacaktır. Nitekim bu rahatsız edici hakikati görmüş olanlar, vezinle kafiye'ye "ahenk" denilen yeni bir şiir unsurunun ebeveyni nazariyle bakmışlar, bu yeni nimete dört elle sarılmışlar. Bu şiirde eğer takdir edilmesi lâzım gelen bir ahenk varsa, onu temin eden şey, ne vezindir, ne de kafiye. O ahenk vezinle kafiye'nin dışında da, vezinle kafiye'ye rağmen de mevcuttur. Fakat onu şiirde şuurlu hâle getirip anlayışları en kıt insanlara bile bir ahenğin mevcut oluşunu haber veren şey vezinle kafiye'dir. Bu suretle farkına varılan, yani vezinle, kafiye ile temin edilen bir âhenkten zevk duyabilmek yahut da lâkırdıyı bu basit ölçüler içinde söylemeyi maharet sayabilmek; safdilliklerin herhalde en muhteşemi olmalıdır. Bunun haricinde bir âhenge inanmaksa, onun şiir için ne kadar lüzumsuz, hattâ ne kadar zararlı olduğunu biraz sonra anlatacağım.

Vezinle kafiye'nin her şeye rağmen birer kayıt olduğunu da kabul edelim. Bunlar şairin düşüncesine, hassasiyetine hükmettikleri gibi lisanın şeklinde de değişiklikler yapıyorlar. Nazım dilindeki nahiv acaiplikleri vezinle kafiye zarureti'nden doğmuş. Bu acaiplikler belki de, ifadeyi ge-

nişletmesi itibariyle, şiir için faydalı olmuştur. Hattâ onların, nazım endişelerinin dışında dahi baş tacı edilmeleri ihtimali vardır. Fakat bu kuruluş bazılarının kafalarına “şiir dilinin kendine hâs yapısı” diye dar bir telâkki getirmiş. Bu çeşit insanlar bir takım şiirleri reddederlerken “konuşma diline benzemiş.” diyorlar. Köklerini vezinle kafiye alan bu telâkki, hakiki mecrasını arayan şiirde hep aynı izafi garabeti bulacak, onu kabul etmek istemiyecektir.

Lâfız ve mâna sanatları çok kere zekânın tabiat üzerindeki değiştirici, tahrip edici hassalarından istifade eder. Bilgisini, terbiyesini geçmiş asırlara borçlu olan insan için bundan daha tabiî bir şey yoktur. Teşbih, eşyayı, olduğundan başka türlü görmek zorudur. Bunu yapan insan acaip karşılanmaz, kendine hiç bir gayri tabiiyet isnat edilmez. Halbuki teşbihle istiareten kaçan, gördüğünü herkesin kullandığı kelimelerle anlatan adamı bugünün münevveri *garip* telâkki etmektedir. Hatâsı, muhtelif sapıtmalarla gelişmiş bir şiir anlayışını kendine çıkış noktası yapmasıdır. Yazının peyda olduğu günden beri yüz binlerce şair gelmiş, her biri binlerce teşbih yapmış. Hayran olduğumuz insanlar bunlara bir kaç tane daha ilâve etmekle acaba edebiyata ne kazandıracaklar? Teşbih, istiare, mübalâğa ve bunların bir araya gelmesinden meydana çıkacak bir hayal zenginliği, ümit ederim ki, tarihin aç gözünü artık doyurmuştur.

Edebiyat tarihinde pek çok şekil değişiklikleri olmuş, yeni şekil, her defasında, küçük garipsemelerden sonra kolayca kabul edilmiştir. Güç kabul edilecek değişiklik, zevke ait olanıdır. Böyle değişmelerin pek seyrek vukua geldiğini; üstelik, bu suretle meydana çıkan edebiyatlarda da her şeye rağmen değişmiyen, yine devam eden, hep-

sinde müşterek olan bir taraf bulunduğunu görüyoruz. Bugüne kadar burjuvazinin malı olmaktan, yüksek sanayi devrinin başlamasından evvel de dinin ve feodal zümrenin köleliğini yapmaktan başka hiç bir işe yaramamış olan şiirde, bu değişmiyen taraf; *müreffeh sınıfların zevkine hitap etmiş olmak* şeklinde tecelli ediyor. Müreffeh sınıfları yaşamak için çalışmaya ihtiyacı olmayan insanlar teşkil ederler. O insanlar geçmiş devirlerin hâkimidirler. O sınıfı temsil etmiş olan şiir lâıyk olduğundan daha büyük bir mükemmeliyete erişmiştir. Ama yeni şiirin istinat edeceği zevk, artık, ekalliyeti teşkil eden o sınıfın zevki değil. Bugünkü dünyayı dolduran insanlar yaşamak hakkını mütemadi bir didişmenin sonunda buluyorlar. Her şey gibi, şiir de onların hakkıdır, onların zevkine hitap edecektir. Bu, mevzuubahis kitlenin istediklerini eski edebiyatların aletleriyle anlatmaya çalışmak demek de değildir. Mesele bir sınıfın ihtiyaçlarının müdafaasını yapmak olmayıp sadece zevkini aramak, bulmak, sanata onu hâkim kılmaktır. Yeni bir zevke ancak yeni yollarla, yeni vasıtalarla varılır. Bir takım nazariyelerin söylediklerini bilinen kalıplar içine sıkıştırmakta hiç bir yeni, hiç bir san'atkârane hamle yoktur. Yapıyı temelinden değiştirmelidir. Biz senelerden beri zevkimize, irademize hükmetmiş, onları tâyin etmiş, onlara şekil vermiş edebiyatların, o sıkıcı, o bunaltıcı tesirinden kurtarabilmek için, o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetindeyiz. Mümkün olsa da “şiir yazarken bu kelimelerle düşünmek lâzımdır” diye yaratıcı faaliyetimizi tehdit eden lisanı bile atsak. Ancak bu suretledir ki, kendimizi alışkanlıkların sürüklediği gayri tabii inhiraftan kurtarmış; safiyetimize, hakikatimize irca etmiş

oluruz.

Tarihin beğenerek andığı insanlar daima dönüm noktalarında bulunanlardır. Onlar bir an'aneyi yıkıp yeni bir an'ane kurarlar. Daha doğrusu kurdukları şey içlerinden gelen yeni bir kayıtlar sistemidir. Ancak ileriki nesillere intikal ettikten sonra an'ane olur. Büyük san'atkâr namütehâ nahi kayıtların içindedir. Fakat bu kayıtlar, hiç bir zaman, evvelkiler tarafından vazedilmiş değildir. O; kitapların öğrettiğinden daha fazlasını arayan, san'ata yeni kayıtlar sokmaya çalışan adamdır. 17'nci asır Fransız klasisizmi kaideci olmuş, fakat an'aneperest olmamıştır. Zira kaidelerini kendi getirmiştir. 18'nci asır yazıcıları daha çok an'aneperest oldukları halde san'atkârlıkları bakımından an'aneyi kuranlar seviyesine yükselememişlerdir. Çünkü kayıtları hissetmemişler, öğrenmişlerdir. Bir şeyin ya lüzumunu, yahut da lüzumsuzluğunu hissetmeli, fakat her halde, hissetmelidir. Lüzumu hissedenler kurucular, lüzumsuzluğu hissedenler yıkıcılardır. Her ikisi de cemiyetlerin fikir hayatı için devam ettirici insanlardan daha faydalıdır. Bu çeşit insanlar belki her zaman muvaffak olamazlar. Yaptıkları işin tutunabilmesi, işin içtimâî bünyedeki tebeddüllerle olan münasebetine ve bu tebeddüllerin ehemmiyetine tâbidir. Ademi muvaffakiyetin sebeplerinden biri de yapmanın, yapılması lâzım geleni bilmekten farklı oluşudur. Bir insan kurduğunu mükemmelleştiremeyebilir. Fakat kendisini hemen takip edecek olana kıymetli bir temel tevdi eder. Ya bir yol gösterir, yahut bir yolun yanlış olduğunu söyler. Bu insan bir davanın bayraktarı, sıra neferi veya fedaisi demektir. Bir fikir uğrunda fedâî olmayı göze almış insan takdirle, minnetle karşılanmalıdır. Bununla beraber

fedaî olmayı göze almış insanın ne takdire ihtiyacı vardır, ne de teşvike. Çünkü bunlar ondaki emniyet hissine hiç bir şey ilâve etmiyecektir. En koyu irtica hareketlerinin cesaretinden hiç bir şey eksiltemiyeceği gibi...

Ben, sanatlarda tedahüle taraftar değilim. Şiiri şiir, resmi resim, musikiyi musiki olarak kabul etmeli. Her san'atın kendine ait hususiyetleri, kendine ait ifade vasıtaları var. Meramı bu vasıtalarla anlatıp bu hususiyetlerin içinde kapalı kalmak hem san'atın hakikî kıymetlerine hürmetkar olmak, hem de bir cehde, bir emeğe yer vermek demek değil mi? Güzel olanı temin edecek güçlük herhalde bu olmalı. Şiirde musiki, musikide resim, resimde edebiyat bu güçlüğü yenemiyen insanların başvurdukları birer hileden başka bir şey değil. Ayrıca bu san'atlar, öteki san'atların içine girince hakikî değerlerinden de bir çok şeyler kaybediyorlar. Meselâ bir şiirde âhenktar birkaç kelimenin yan yana gelmesinden meydana çıkmış bir musikiyi, nağmelerindeki tenevvü ve akorlarındaki zenginlikle muazzam bir san'at olan sahici musiki yanında küçümsememeye imkân var mı? Mahreçleri aynı olan harflerin bir araya toplanmasıyla vücuda gelen "ahengi taklidi" de bu kadar basit, bu kadar âdi bir hile. Ben bu gibi hilelerden zevk duymanın, o ahengi şiirde hissetmekten gelen bir memnuniyet olduğuna kaniim. İnsan anlaşılmaz sandığı bir şeyi anladığı vakit memnun olur. Bu memnuniyeti, anlaşılmaz sanılan eserin muvaffakiyeti addetmek insanın kendini muharrirle bir tutmak, yani kendi kendini beğenmek arzusundan başka bir şey değil. Bu itibarla halk tarafından sevilen eserler en kolay anlaşılanlar oluyor. Meselâ musiki zevkleri yeni teşekkül etmeye başlamış insanlar Tchaikovsfcî'nin;

mevzuu *Napoleon'un* Moskova seferinden alınmış, vak'aları, resim gibi, hikâye gibi tasvir edilmiş olan 1812 *Uvertürü'nü* hayranlıkla dinlerler. Yine onlar için *Saint-Saens'in*, ölülerin gece saat on ikiden sonra mezarlarından kalkıp rakedişlerini, sabahın oluşunu, horozların ötüşünü, iskeletlerin tekrar mezarlarına girişini anlatan *Danse Macabre'ı* ile Borodin'in; bir kervanın su ve çingirak sesleri arasında ilerleyişini anlatan *Asya'nın Steplerinde* isimli eserleri en büyük musiki eserleridir. Bence, musiki gibi ifade vasıtası fevkalâde geniş bir sanatta tasvirle avlamak gibi basit bir hileye müracaat, bestekâr için göz yumulamıyacak derecede büyük bir kusur. Halkın, yukarıda anlattığım cinsten bir infériorité kompleksine bağlı olan bu hissini, hiç bir büyük san'atkâr istismar etmemeli. San'atkâr, kendini verdiği san'atın hususiyetlerini keşfetmek, hünerini de bu hususiyetler üzerinde göstermek mecburiyetindedir. Şiir bütün hususiyeti edasında olan bir söz san'atıdır. Yani tamamıyla mânadan ibarettir. Mâna insanın beş duygusuna değil, kafasına hitabeder. Binaenaleyh doğrudan doğruya insan ruhiyatına hitabeden ve bütün kıymeti mânasında olan hakiki şiir unsurunun musiki gibi, bilmem ne gibi tâli hokkabazlıklar yüzünden dikkatimizden kaçacağını da hatırdan çıkarmamalı. Tiyatro için çok daha lüzumlu olan dekora itiraz ediyorlar da, şiirdeki musikiye itiraz etmiyorlar.

Apollinaire, Calligrammes adlı kitabında, şiire bir başka san'at daha sokuyor: resim. Faraza bir yağmur şiirinin mısralarını sayfanın yukarı köşesinden aşağı köşesine doğru dizmiş. Yine aynı kitapta bir seyahat şiiri var; harfle riyle kelimelerinin sıralanışı gözümüzün önüne vagonlardan, telgraf direklerinden, aydan, yıldızlardan mürekkep

bir tablo çiziyor. İtiraf etmek lâzım gelirse, bütün bunların bize bir yağmur havası, bir seyahat havası verdiğini, yani Apollinaire'in başka bir sanata ait bir takım dalaverelerle bizi şiirin havasına soktuğunu söylemek icabeder.

Apollinaire, böyle bir hileyе müracaat eden tek adam değildir. Resmi, şekil üzerinde şiire sokanlar çok. Meselâ Japon şairleri, çok kere, mevzularını, kamışlar, göller, mehtaplar, hasır yelkenli kayıklar ve çiçeklenmiş erik ağaçlarına benzeyen şekillerle anlatırlarmış. *Hâşim*, alev kelimesinin eski harflerle yazılışında sahici alevi hatırlatan bir sihir bulurdu. Bu misalleri teker teker zikredişim şiirin musikiden olduğu gibi resimden de istifade edebileceğini anlatmak içindir.

Musikiden istifadeyi kabul eden şair neden resimden, hattâ daha ileri gidilirse, heykelden yahut mimariden de istifadeyi düşünmesin? Oysaki heykelden istifade resmin bile hakkı değil. Resmi bir aralık hacimleştirmeye kalkışmış olan *Picasso*, bugün her halde bu hatasını anlamıştır. Yalnız dikkat edilirse görülür ki, verdiğim misaller bizi şiire sokulan resmin sadece şekle ait tarafı üzerinde durdurmakta. Böyle bir şiir henüz mes'ele yapılacak kadar ehemmiyet ve taraftar kazanmamış. Halbuki, bir de resmi şiire mâna halinde sokan şairler, bu şairleri tutan büyük de kalabalıklar var. Onlar bütün meziyetleri tasvir olmaktan ibaret yazıları şiir addetmekte güçlük çekmiyorlar. Halbuki o yazıların şiirliğini kabul etmemek lâzım. Bu noktai nazarı müdafaa edenler, fazla ileriye gitmedikleri zaman, fikirleri akla yakınmış gibi görünür. Kendilerine hak vermek isteriz. Zannederiz ki, tasvir şiirin şartlarındandır, her şiir de az çok tasvirîdir. Bu yanlış düşünce şiirin ifade

vasıtasının lisan oluşundan ileri geliyor. Lisanın cüz'leri olan kelimeler ya doğrudan doğruya eşyanın, yahut da fikirlerimizin ifadeleridir. Mücerret fikirler tekemmül etmiş kafalara harici âlemle alâkasızmış gibi görünür. Halbuki, insan denilen mahlûkun, en mücerret fikirleri bile bir müşahhasla beraber düşünmek yani onu daima maddeye, da-ima eşyaya irca etmek temayülü vardır.

Böyle olunca kelimelerin yanyana gelmesile meydana çıkacak sanatın gözümüzün önüne tabiattan bir çok şeyler getireceğini de tabîî karşılamalı. Fakat bu tabîî karşılama hiçbir zaman şiirin bütün servetinin bu kelimelerle hatırlanan bir dünyadan, bütün kıymetinin de bu dünyanın güzelliğinden ibaret olacağı neticesine varmaman. Şiirde tasvir bulunabilir. Ama tasvir -hattâ san'atkârın tamamen kendine hâs görüş adesesinden dahi geçmiş olsa- şiirde esas unsur olmamalı. Şiiri şiir yapan, sadece, edasmdaki hususiyettir; o da mânaya aittir.

Fransız şairi *Paul Eluard*'ın dediği gibi "bir gün gelecek, o; sadece kafa ile okunacak, edebiyat da böylece yeni bir hayata kavuşacak."

Edebiyat tarihinde her yeni cereyan şiire yeni bir hudut getirdi. Bu hududu âzami derecede genişletmek, daha doğrusu, şiiri huduttan kurtarmak bize nasiboldu.

Oktay Rifat, bir mektubunda, bu fikri mektep mefhumu üzerinde izaha çalışıyor. Diyor ki: "Mektep fikri; zaman içinde bir fasılayı, bir duruşu temsil ediyor. Sür'at ve harekete mugayir. Hayatın akışına uyan, *dialectique* zihniyete aykırı düşmiyen cereyan sadece mektepsizlik cereyanı." Fakat hudutsuzluk yahut mektepsizlik vasfı şiirde

tek başına, ayrı bir şekilde bulunabilir mi? Şüphesiz hayır. Bu vasfın insana bir çok yeni sahalara keşfettireceğini, şiiri bir çok ganimetlerle zenginleştireceğini tabîi addetmeli. Bizim, kendi hesabımıza, bu hudut genişletme işinde ele geçirdiğimiz ganimetlerin başlıcaları arasında saflıkla basitlik var. Şiirlik güzeli bunlardan çıkarma arzusu, bizi şiirin en büyük hazinesi olan, insanı hayatının bütün safhalarında kurcalıyan bir âlemle yakından temasa sevk ediyor. Bu âlem de tahteşşuur. Tabiat, zekânın müdahalesi ile değiştirilmemiş halde, ancak burada bulunabiliyor. Keza insan ruhu burada bütün giriftliği, bütün kompleksleriyle, fakat ham ve iptidaî halde yaşıyor. İptidaîlikle basitliğin bir hususiyeti de bu giriftlik olsa gerek. Hislerin, yahut heyecanların, tecrit edilmişlerine ancak ruhiyat kitaplarında rasgeliriz. Bunun için faraza bir şehvet şiiri yazmaya çalışan şair, bir hasislik hissini anlatmak için sayfalar dolduran muharrir bizi hayatın olsun, şeniyetlerin olsun, dışına sürüklüyorlar. Safiyetle basitliği çocukluk hâtıralarımızda aynı zenginlik, aynı giriftlik ve tecride karşı duyulan aynı düşmanlıkla buluyoruz. Allanın sakallı bir ihtiyar, cinlerin kırmızı cüceler, perilerin beyaz entarili kızlar şeklinde tasavvuru, bozulmamış çocuk kafasının mücerret fikre tahammülü olmadığını gösteriyor.

“Şiiri en saf, en basit halde bulmak için yapılan, insan tahteşşuurunu karıştırma ameliyesi”nin *symboliste*’lerin kabul ettiği gibi içimizdeki bir takım gizli tellere dokunma, yahut *Valéry*’nin, yaratıcı faaliyeti izah eden, “gayri şuurda olma” nazariyeleriyle karıştırılmamasını isterim. Bu hususta bizim arzumuz en çok yaklaşan san’at cereyanı *surréalisme* cereyanıdır. Ruhî otomatizmi fikir sistemleri-

nin ve sanat anlayışlarının çıkış noktası yapan bu insanlar vezni ve kafiyei atmak mecburiyetinde kaldılar. Ruhî otomatizmle zekâ hokkabazlığının gayrikabili telif şeyler olduğunu gören insan için bu zaruret de aşikârdır. İkisinden birini tercih etmek lüzumunu vazıh şekilde ortaya koyan ve “bütün kıymeti mânasında olan şiir” için bu küçük hokkabazlıkları fedadan çekinmiyen *surrealiste*’ler elbette takdire lâayık görülmeli.¹

Kısmen haklı bulduğumuz otomatizm fikri bizim memlekette, bu mektebin tam bir izahı diye kabul edilmiş. Halbuki bu, sadece bir çıkış noktası. Burada, bizim tarafımızdan olduğu gibi onlar tarafından da şiirin esas işçiliği diye kabul edilen “tahteşşuuru boşaltma” ameliyesinin daima bir cezbe haliyle müterafık olmadığını ilâve etmeliyim. Eğer böyle olsaydı herkes san’atkâr olurdu. Halbuki san’atkâr, elde edilmiş bir melekeyi rüya ve saire cinsinden haller dışında da kullanabilen adamdır. Kıymeti olsun, büyüklüğü olsun bu melekeyi kazanış ve kullanışmdaki maharetle ölçülür. Mümareselerle elde edilmiş bir şuurun insana, tahteşşuur dediğimiz kuyuyu kazabilecek kudreti getirdiğini *Freud*’ü çok iyi bilen bir doktor ve sanatı fikirleriyle başabaş bir şair olan *Breton* bundan senelerce evvel söylemiş.

---

* *Surrealisme*’den bir kaç defa böyle sevgi ile bahsetmemizden olsa gerek -ya *surrealisme*’i, yahut da bizim şiirlerimizi okumamış bazı insanlar- hakkımızda yazılar yazarken, bizi bu isimle isimlendirdiler. Halbuki *surrealisme*’le, burada bahsettiğim iştirakler dışında hiç bir alâkamız olmadığı gibi her hangi bir edebî mektebe de bağlı değiliz.

Bu kudret acaba nedir? Ruhî hayatın yazılaşmış faaliyetlerinde şuurun kontrolü -az olsun, çok olsun- her zaman mevcuttur. Yani tabîî şartlar içinde tahteşşuuru yazı haline getirmemiz imkânsızdır. O halde imkânsız olan bu hâli melekeleştirmeye kalkmak büsbütün lüzumsuz bir gayret sayılmaz mı? Muhakkak ki, bu meleke tahteşşuuru boşaltmak melekesi değildir. Olsa olsa tahteşşuuru taklit etme melekesidir. Tahteşşuurda bulunan şeyler nasıl şeyler? Onu bir san'atkâr bir âlimden çok daha iyi, çok daha derin hisseder. Eseri de bu hissedişin taklidinden başka bir şey değildir. Sanatkâr mükemmel bir taklitçidir.

Usta san'atkâr, taklitçi değilmiş gibi görünür. Çünkü taklit ettiği şey orijinaldir. 19'uncu asırda yaşamış realist muharririn anlattığı tabiat orijinal değildir; zekâ tarafından taklit edilmiştir. Onun için eser kopyenin kopyesidir. Basitlikle iptidaîlik, ikisi de, san'at eserine hakikî güzelliği getirirler. İyi bir san'atkâr onları çok güzel taklit eder. Bu işi yapan adama "basit adam, iptidaî adam" dememek lâzımdır. San'atın senelerce çilesini çekmiş, namütenahi merhalelerden geç mis bir şairi günün birinde acemi bir eda ile karşınıza çıkmış görürseniz birdenbire menfi hükümler vermeyiniz. Böyle bir şair "acemiliği taklif'de güzellik bulmuş olabilir. Bu taktirde o, acemiliğin ustası olmuş demektir.

Bütün bunlar gösteriyor ki san'at pek de öyle otomatizm işi falan değil, bir cehit, bir hüner işiymiş. Halbuki biraz evvel *sürréaliste* şairlerden bahsederken "ruhî otomatizmi fikir sistemlerinin çıkış noktası yapan bu adamlar vezinle kafiye atmak zorunda kaldılar" demiştim. Mademki insan böyle bir otomatizme inanmıyor ve mademki bütün

cehdin bir taklidden ibaret olduğunu meydana çıkartabiliyor, o halde vezinle kafiye-yi de kabul etsin. Vezinle kafiye-nin ortadan kalkmasına sebep olan şey sadece otomatizm fikrine bağlanış olsaydı bu düşünce belki doğru olabilirdi. Halbuki vezinle kafiye-yi mühimsemeyişte başka sebepler de var. O sebepleri şimdilik mevzuun dışında sayıyorum.

“Vezinle kafiye-nin ortadan kalkmasına sebep olan şey sadece otomatizm fikrine bağlanış olsaydı bu bağlanışın yersiz olduğu anlaşılınca vezinle kafiye-nin de şiirdeki mevkini alması icabederdi” dedim. Halbuki etmezdi. Çünkü *sürréaliste* şairler şiire taklit yolu ile sokacakları tahteşşuuru hakikatmış gibi göstermek istiyceklerdi. İşte bu yüzden vezinle kafiye-yi kullanmamak mecburiyetinde idiler. Çünkü onlar taklit edilecek şeyi bilmenin kâfi olmadığını, taklitte de usta olmak lâzım geldiğini idrâk etmiş insanlardı. Eğer böyle olmasaydı biz onların samimiyetlerine inanmıyacaktık. San’atkâr bizi, söylediklerinin samimî olduğuna da inandırmalı.

Şiirde hücum edilmesi lâzım geldiğine inandığım zihniyetlerden biri de mısracı zihniyettir. Bir şiirde bir tek berceste mısraın kifayetine itikat şeklinde tezahür eden ve ilk bakışta insana basit görünen bu zihniyeti, şiirin kötü bir hususiyetine bağlanışın gizli biri ifadesi olduğu için mühim buluyorum. Şiirde bir “bütün”ün lüzumuna inananlar bile mısralar arasında bir takım aralıklar kabul eder, bu aralıkları birbirine rapteden mâna yakınlıklarını şiirdeki örölüsün mükemmeliyeti için kâfi sayarlar. Bu telâkki belki de hücum edilmeğe degecek kadar sakat bir telakki değildir. Fakat insanı şimdi bahsedeceğim hususiyete ve o hususiyetten zevk alma tehlikesine götürdüğü için buna

da meydan vermemek lâzımdır. Şiir öyle bir bütündür ki, bütünlüğünün farkında bile olunmaz.

Sıvanmış, boyanmış bir binanın tuğlaları arasındaki harcı göremeyiz. Bina tamamiyetini ancak bu harçla temin ettiği zamandır ki, onu teşkil eden tuğlaları teker teker görmek, onların vasıfları üzerinde düşünmek fırsatını elde ederiz.

Mısracı zihniyet, bize, mısraların olduğu gibi, onun parçaları olan kelimelerin de tetkiki, tahlili imkânını verir. Kelime üzerinde düşünmek, onun, güzelliğini, yahut çirkinliğini tesbite çalışmak; şiire, kelime halinde, mücerret bir “şiir unsuru” telâkkisi getirmiştir. Yüz kelimelik bir şiirde yüz tane güzellik arayan insan vardır. Halbuki bin kelimelik bir şiir bile bir tek güzellik için yazılır. Tuğla güzel değildir. Sıva güzel değildir. Fakat bunlardan terekkep eden bir mimari eseri güzeldir. Buna mukabil agat, helyotrop, gümüş gibi maddelerden bir bina yapılabileceğini farzedelim. Eğer bu bina, maddelerin taşıdığı güzellik dışında bir güzelliğe malik değilse san’at eseri sayılmaz. Görülüyor ki haddizatında güzel olan kelimenin şiire malzemelik etmesi şiir için bir kazanç değil. Eğer söyleniş tarzlarını, kullanılış şekillerini de beraber getirmiş olmasalardı, bu kelimelerin şiire bir zararı da olmazdı. Fakat ne yazık ki o kelimeler ancak muayyen şekillerde söylenebiliyor. Yani, kendi edalarını kendileri tâyin ediyorlar. İşte eski şiirin yukarıda bahsettiğim hususiyeti bu edadır, ismi de “şairane” dir.

Bu edaya bizi kelimeler getirmiş. Fakat şiir zevkini, şiir telâkkisini bugünkü cemiyetten alan insan çok kere aksi ci-

hetten hareket etmekte, yâni o kelimelerden evvel şairâne-yi tanımaktadır. Bu edayı getirebilecek kelimelerden müteşekkil lügat; yazarken şairane olmak isteyen, okurken de şairâne-yi arayan insanın kafasında zaruri olarak meydana gelir. O lüğatin çerçevesinden kurtulmadıkça şâirânenen kurtulmaya da imkân yok. Şiire yeni bir dil getirme cehdi işte böyle bir kurtulma arzusundan doğuyor. “Nasır” ve “Süleyman Efendi” kelimelerinin şiire sokulmasını hazmedemiyenlerse şairâne-yi tahammül edebilenler, hattâ onu arayanlar, hem de bilhassa arayanlardır. Halbuki “eskiye ait olan her şeyin, her şeyden evvel de şairanenin aleyhinde bulunmak lâzım.”

ORHAN VELİ

NOTLAR:

NOTLAR:

NOTLAR:

ISBN: 978-605-70687-5-0

Okuryazar | Türkiye'nin sosyal mecrası
<https://okuryazar.com.tr>